

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการใช้ยาสมุนไพรในการดูแลสุขภาพตนเองของ
ประชาชนในเขตเทศบาลนครยะลา ตำบลสะเตง อำเภอเมือง จังหวัดยะลา
Behaviors of Using Herbs for Primary Health Care of Population in
Yala City Municipality, Meuang District, Yala Province.

โรสนานี เหมตระกูลวงศ์¹, กิตติพร เนาว์สุวรรณ² และจิราพัชร์ พลอยนิลเพชร³
Rosenanee Hemtrakoonwong¹, Kittiporn Nawsuwan² and Jirapatch Ployninpeach³

¹ นักศึกษาหลักสูตรสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาสาธารณสุขชุมชน, มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา,
วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร, จังหวัดยะลา

¹ The degree of Master of Public Health Program in Community Health of Songkhla Rajabhat
Univesity, Sirindhorn College Public Health Yala.

² วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี, จังหวัดสงขลา

² Boromarajonani College of Nursing Songkhla.

³ วิทยาศาสตร์สุขภาพและสปา, คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

³ Health Science and Spa, Faculty of Science and Technology, Songkhla Rajabhat University.

* Corresponding author, E-mail: rosey1402@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีรูปแบบการวิจัยเป็นแบบสำรวจภาคตัดขวาง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ไคสแควร์ และสถิติสัมประสิทธิ์สัมพันธ์ของเพียร์สัน พบว่า ระดับความรู้เกี่ยวกับการใช้สมุนไพรอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 45.4 ระดับทัศนคติต่อการใช้สมุนไพรในระดับสูง ร้อยละ 63.5 ระดับแรงสนับสนุนทางสังคมต่อการใช้สมุนไพรอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 77.5 และพฤติกรรมการใช้สมุนไพรอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 66.1 สถานภาพ ระดับการศึกษา ทัศนคติมีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการใช้ยาสมุนไพรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p-value < 0.05) อายุ และความรู้ มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการใช้สมุนไพรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p-value < 0.01) ส่วนตัวแปรด้านเพศ ศาสนา อาชีพ รายได้ต่อเดือน และแรงสนับสนุนทางสังคม ไม่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพตนเอง

คำสำคัญ: สมุนไพรในการดูแลสุขภาพตนเอง, พฤติกรรมการใช้สมุนไพร

Abstract

This study has a cross-sectional survey. The statistics used for data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation, chi-square and Pearson's product moment correlation coefficient. It was found that the knowledge level of herbs usage was at a moderate level of 45.4 percent. The attitude towards using herbs at a high level is 63.5%. The social support level towards using herbs is at a moderate level of 77.5% and the behavior of using herbs is at a moderate level of 66.1%. Status, education level have a relationship On the behavior of using herbal medicine with statistical significance (p -value <0.05). Age and knowledge of herbs There was a statistically significant relationship (p -value <0.01). As for whereas gender variables, religious, occupation, income and social support There was no relationship with the use of herbs in self-care.

Keywords: Herbs for self-health care, Herbs usage behavior

บทนำ

สมุนไพรไทย มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอันยาวนานควบคู่กับสังคมไทยนับตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน ดังจะเห็นเป็นส่วนประกอบในอาหารคาว - หวาน ยารักษาโรค ใช้ในการดูแลสุขภาพ และยาอายุวัฒนะ กระทั่งการเสริมความงาม ภูมิปัญญาเหล่านี้ ได้รับการสั่งสม สืบทอด และพัฒนาต่อเนื่อง สร้างคุณค่าและมูลค่าให้แก่สมุนไพรไทยจนถึงปัจจุบัน ซึ่งในคราวประชุมคณะรัฐมนตรีพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้มีข้อสั่งการให้กระทรวงสาธารณสุขร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพัฒนาพืชสมุนไพรไทยให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นที่ยอมรับ และสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากสมุนไพร (แผนแม่บทแห่งชาติ ว่าด้วยการพัฒนาสมุนไพรไทย ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2560 - 2564, 2559)

จากสถิติการนำเข้ายาแผนปัจจุบันในประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2556 เป็นมูลค่า 87,717.296 ล้านบาท และเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนกระทั่งปี พ.ศ. 2558 เป็นมูลค่า 98,383.840 ล้านบาท (สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข, 2558) รายงานมูลค่าการใช้ยาแผนปัจจุบันและยาสมุนไพรของอำเภอเมือง จังหวัดยะลา ปีงบประมาณ 2562 ช่วงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2561 ถึง เดือนกันยายน พ.ศ. 2562 มูลค่ายาแผนปัจจุบัน 233,875,757.66 ล้านบาท มูลค่ายาสมุนไพร 4,269,374.37 ล้านบาท (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดยะลา, 2562) จะเห็นได้ว่าจากข้อมูลข้างต้นมูลค่าการใช้ยาแผนปัจจุบันมีการใช้ที่สูงกว่าการใช้ยาสมุนไพร

ด้วยบริบทพื้นที่ของเทศบาลนครยะลา มีลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นภูเขา เนินเขา และหุบเขา พื้นที่ส่วนใหญ่ปกคลุมด้วยป่าดงดิบ และมีทรัพยากรป่าไม้ที่ยังคงความอุดมสมบูรณ์ เป็นพื้นที่ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีปัญหาจากสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ ทำให้การรับบริการสาธารณสุขภาครัฐ ประสบปัญหาในการจัดการเมื่อเกิดปัญหาสุขภาพยามาค่าขึ้น ประชาชนต้องจัดระบบการดูแลสุขภาพด้วยตนเอง เพื่อลดความเสี่ยงด้านความไม่ปลอดภัยที่อาจเกิดขึ้นในระหว่างการเดินทางไปยังสถานพยาบาล โดยจากการลงพื้นที่ชุมชนพบว่า ประชาชนในพื้นที่เทศบาลนครยะลา มีการใช้ประโยชน์จากสมุนไพรในชุมชนอย่างต่อเนื่อง เป็นการใช้ตามองค์ความรู้ที่สั่งสมกันมา หรือจากการบอกต่อจากผู้มีประสบการณ์ใช้ โดยแหล่งของสมุนไพรที่มีการนำมาใช้ส่วนใหญ่ได้มาจากแหล่งธรรมชาติ และจากการนำ

ต้นพันธุ์มาเพาะปลูกบ้าง ซึ่งส่วนใหญ่เน้นเครื่องเทศหรือสมุนไพรที่ใช้ประกอบอาหารเป็นหลัก จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการใช้สมุนไพรในงานสาธารณสุขมูลฐานให้ถูกกับโรค ในการดูแลสุขภาพตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การใช้สมุนไพรตัวเดียวเพื่อการรักษาโรคหรืออาการเบื้องต้นที่พบบ่อย ๆ (นภาพร อินสิน, 2555) เพื่อลดการใช้จ่ายของประเทศ และประชาชนในครอบครัว ลดอาการข้างเคียงจากการใช้ยาแผนปัจจุบันการช่วยเหลือให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างเหมาะสม จึงเป็นแนวทางหนึ่งในการช่วยเหลือให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี

จากปัญหาดังกล่าว หากประชาชนมีความสามารถในการดูแลตนเองได้จะทำให้ดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุขและเป็นความสุขที่ยั่งยืน ไม่ต้องเป็นภาระต่อครอบครัว และสังคม นอกจากนี้ลักษณะการเจ็บป่วย และการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทยในอนาคตอันใกล้ ส่งผลให้มีแนวคิดในการใช้สมุนไพรเพื่อเป็นทางเลือกในการรักษาโรคและการเสริมสร้างสุขภาพ ซึ่งช่วยสร้างความมั่นคงให้กับสุขภาพ และลดภาระค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพอีกทางหนึ่งด้วย จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาความรู้ ทักษะคิด แร่งสนับสนุนทางสังคม และพฤติกรรมการใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพตนเอง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพ ของประชาชนในเขตเทศบาลนครยะลา ตำบลสะเตง อำเภอเมือง จังหวัดยะลา
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพ ของประชาชนในเขตเทศบาลนครยะลา ตำบลสะเตง อำเภอเมือง จังหวัดยะลา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพ ของประชาชนในเขตเทศบาลนครยะลา ตำบลสะเตง อำเภอเมือง จังหวัดยะลา ซึ่งเป็นการศึกษาเชิงพรรณนา (Descriptive Study) โดยการตอบแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้ศึกษาได้สอบถามจากกลุ่มตัวอย่างที่เลือกไว้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง วิธีการสุ่มตัวอย่างโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป G* Power 3.1.9.4 (Faul F, 2014) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 271 คน ประชากรที่ต้องการศึกษา คือ ตัวแทนประชาชนต่อหลังคาเรือนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลนครยะลา ทั้ง 40 ชุมชน โดยการแบ่งแบบชั้นภูมิ (Stratified sampling) นำขนาดกลุ่มประชากรมากำหนดกลุ่มตัวอย่างของแต่ละชุมชน นำมาเทียบสัดส่วนซึ่งจะได้กลุ่มตัวอย่างรวมทั้งสิ้น 271 คน ทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยการหยิบฉลากบ้านเลขที่ของครัวเรือนแต่ละชุมชนตามสัดส่วนของจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้โดยการหยิบฉลากแบบไม่ใส่คืน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสอบถามนี้แบ่งออกเป็น 5 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปจำนวน 7 ข้อ ตอนที่ 2 แบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับการใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพตนเอง จำนวน 20 ข้อ ตอนที่ 3 แบบสอบถามทัศนคติต่อการใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพตนเอง จำนวน 15 ข้อ ตอนที่ 4 แบบสอบถามแรงสนับสนุนทางสังคมต่อการใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพตนเอง จำนวน 10 ข้อ ตอนที่ 5 แบบสอบถามพฤติกรรมการใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพตนเอง จำนวน 15 ข้อ ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่

สร้างขึ้น สำหรับการศึกษาวิจัยไปทำการทดสอบหาค่าความตรง (Validity) จากผู้เชี่ยวชาญทางด้านสาธารณสุข จำนวน 3 ท่าน ได้ค่า IOC เท่ากับ 0.67 – 1.00 และความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ของครอนบาค (Cronbach's Alpha Method) แบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับการใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพตนเอง หาค่าสัมประสิทธิ์โดยใช้สูตร KR – 20 ของ Kuder – Richardson 0.765 แบบสอบถาม ทศนคติต่อการใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพตนเอง แบบสอบถามแรงสนับสนุนทางสังคมต่อการใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพตนเอง และแบบสอบถามพฤติกรรมการใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพตนเอง ได้เท่ากับ 0.701, 0.733 และ 0.753 ตามลำดับ โดยค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับได้เท่ากับ 0.789

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจและนำตัวแปรมาวิเคราะห์ ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพ ของประชาชนในเขตเทศบาลนคร ยะลา ตำบลสะเตง อำเภอเมือง จังหวัดยะลา วิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปที่ระดับ ความเชื่อมั่น 95% โดยแบ่งเป็น

1. สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เพศ ศาสนา สถานภาพ อาชีพ และระดับการศึกษา นำเสนอโดยใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. สถิติวิเคราะห์ (Analytical Statistics) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างด้านปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านความรู้ด้านสมุนไพร ปัจจัยด้านทัศนคติ ปัจจัยด้านแรงสนับสนุนทางสังคม แต่ละปัจจัยต่อ พฤติกรรมการใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพ ของประชาชนในเขตเทศบาลนครยะลา ตำบลสะเตง อำเภอเมือง จังหวัดยะลา วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างด้านปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ ศาสนา สถานภาพ อาชีพ และระดับต่อพฤติกรรมการใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพ ของประชาชนในเขตเทศบาลนครยะลา ตำบล สะเตง อำเภอเมือง จังหวัดยะลา โดยใช้สถิติไคสแควร์ (Chi - square)

3. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างด้านปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ และรายได้ ปัจจัยด้านความรู้ เกี่ยวกับการใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพตนเอง, ปัจจัยด้านทัศนคติเกี่ยวกับการใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพตนเอง ปัจจัยด้านแรงสนับสนุนทางสังคม ต่อพฤติกรรมการใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพ ของ ประชาชนในเขตเทศบาลนครยะลา ตำบลสะเตง อำเภอเมือง จังหวัดยะลา โดยใช้สถิติสัมประสิทธิ์สัมพันธ์ ของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient)

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลส่วนบุคคล กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 33 – 40 ปี ร้อยละ 41.1 เป็นเพศหญิง ร้อยละ 68.3 นับถือศาสนาอิสลาม ร้อยละ 55.0 สถานภาพสมรส ร้อยละ 72.3 มีระดับการศึกษา ปริญญาตรี ร้อยละ 39.9 อาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ ร้อยละ 30.3 รายได้ส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 15,001 – 30,000 บาท ร้อยละ 49.1

2. ความรู้ ทัศนคติ แรงสนับสนุนทางสังคม และพฤติกรรมเกี่ยวกับการใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพตนเอง มีความรู้อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 45.4 มีทัศนคติอยู่ในระดับสูง คิดเป็นร้อยละ 63.5 มีแรงสนับสนุนทางสังคมอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 77.5 และระดับพฤติกรรมการใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพตนเอง อยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 66.1 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระดับความรู้ ทักษะคิด แรงสนับสนุนทางสังคม และพฤติกรรมเกี่ยวกับการใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพตนเอง

ปัจจัยที่ศึกษา	พฤติกรรมการใช้สมุนไพร		
	ต่ำ	ปานกลาง	สูง
ความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรในการดูแลสุขภาพตนเอง	16.2	45.4	38.4
ทักษะคิดเกี่ยวกับการใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพตนเอง	0.0	36.5	63.5
แรงสนับสนุนทางสังคมเกี่ยวกับการใช้สมุนไพรการดูแลสุขภาพตนเอง	2.2	7.75	20.3
พฤติกรรมการใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพตนเอง	6.6	66.1	27.3

การทดสอบสมมติฐาน ผลการทดสอบทางสถิติ พบว่า เพศ อายุ สถานภาพ อาชีพ ระดับการศึกษา ความรู้ และทักษะคิดมีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการใช้สมุนไพรในงานสาธารณสุขมูลฐานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($\chi^2 = 7.958$, p-value < 0.05), ($r = 0.512$, p-value < 0.01), ($\chi^2 = 40.622$, p-value < 0.05), ($\chi^2 = 35.914$, p-value < 0.05), ($\chi^2 = 34.575$, p-value < 0.05), ($r = 0.361$, p-value < 0.01) และ ($r = 0.133$, p-value < 0.05) ตามลำดับ ส่วนศาสนา รายได้ และแรงสนับสนุนทางสังคม ไม่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพตนเอง ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ศึกษาต่อพฤติกรรมการใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพตนเอง

ปัจจัยที่ศึกษา	พฤติกรรมการใช้สมุนไพร	
	χ^2, r	p-value
1. เพศ	$\chi^2 = 7.958$	0.19
2. อายุ	$r = 0.512$	<0.001**
3. ศาสนา	$\chi^2 = 0.912$	0.634
4. สถานภาพ	$\chi^2 = 21.470$	<0.001*
5. อาชีพ	$\chi^2 = 9.379$	0.152
6. การศึกษา	$\chi^2 = 14.709$	0.023*
7. รายได้	$r = -0.070$	0.251
8. ความรู้เกี่ยวกับการใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพตนเอง	$r = 0.361$	<0.001**
9. ทักษะคิดต่อการใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพตนเอง	$r = 0.133$	0.029*
10. แรงสนับสนุนทางสังคมต่อการใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพตนเอง	$r = 0.060$	0.326

* แทน ความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

** แทน ความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

สรุปและอภิปรายผล

จากผลการศึกษา พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมการใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพตนเองโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 66.1) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าพื้นที่ของกลุ่มตัวอย่างประสบความสำเร็จในนโยบายของภาครัฐเกี่ยวกับการส่งเสริมการใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพตนเองในระดับปานกลาง ควรมีความรู้ ส่งเสริมการใช้สมุนไพร รวมไปถึงสนับสนุนให้ประชาชนในพื้นที่ที่มีการปลูกสมุนไพรตามบริเวณบ้านและนำมาใช้ประกอบอาหารและสามารถนำมาเป็นยารักษาโรคในชีวิตประจำวันเพิ่มขึ้น เพื่อให้ประชาชนมีความสามารถในการดูแลตนเอง จะทำให้ดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข และเป็นความสุขที่ยั่งยืน ไม่ต้องเป็นภาระต่อครอบครัว และสังคม

จากการศึกษาพบว่าปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ อาชีพ และระดับการศึกษา มีความคล้ายคลึงกันเนื่องจากกลุ่มตัวอย่างเคยประสบการณ์การใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพตนเอง จึงทำให้สามารถเข้าถึงข้อมูลและการรับรู้เกี่ยวกับการใช้ยาสมุนไพร ส่งผลให้มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวิริญา เมืองช้าง (2559) ที่พบว่า เพศ อายุ สถานภาพ อาชีพ และระดับการศึกษา มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพตนเอง แต่พบรายได้ ไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพตนเอง แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างที่มี เพศ อายุ สถานภาพอาชีพ และระดับการศึกษาที่แตกต่างกันอาจเข้าถึงการใช้อยู่สมุนไพรในงานสาธารณสุขมูลฐานจึงทำให้มีพฤติกรรมการใช้สมุนไพรในงานสาธารณสุขมูลฐานอยู่ในระดับปานกลาง

จากการศึกษาพบว่าปัจจัยด้านความรู้ และทัศนคติเกี่ยวกับการใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพตนเอง มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพตนเอง ซึ่งตรงตามทฤษฎีของกรีนและครูเธอร์ (Green and Kreuter, 1991) ที่ได้กล่าวถึงความรู้ว่าเป็นปัจจัยนำที่สำคัญที่จะส่งผลต่อการแสดงพฤติกรรมแต่ความรู้อย่างเดียวไม่เพียงพอที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุขภาพได้ จะต้องมียุทธศาสตร์อื่น ๆ ด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิลาวัลย์ บุญอ่อน และคณะ (2560) พบว่า ความรู้ และทัศนคติที่มีต่อการอบสมุนไพรในวัดของประชาชน มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เมื่อพิจารณารูปแบบความสัมพันธ์ตามทฤษฎี KAP ของความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรม พบว่า ความรู้มีผลต่อพฤติกรรมทั้งทางตรง และทางอ้อม สำหรับทางอ้อมนั้นจะมีทัศนคติเป็นตัวกลางที่ทำให้เกิดพฤติกรรมตามมา

ปัจจัยด้านแรงสนับสนุนทางในการใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพตนเอง ไม่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพตนเอง ซึ่งขัดแย้งกับงานวิจัยของ สมเกียรติยศ วรเดช และคณะ (2558) พบว่า แรงสนับสนุนทางสังคม มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพตนเองของ อสม. จากผลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า บุคลากรทางด้านสาธารณสุข และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ควรจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ความรู้ การรับรู้ถึงประโยชน์ และการอบรมเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารให้มากขึ้น เพื่อให้ประชาชนได้ตระหนักถึงประโยชน์ของการใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพตนเอง เพื่อสร้างความมั่นคงให้กับสุขภาพ และลดภาระค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1. ปัจจัยด้านความรู้ และทัศนคติเกี่ยวกับการใช้สมุนไพร มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพตนเอง ของประชาชนในเขตเทศบาลนครยะลา ตำบลสะเตง อำเภอเมือง จังหวัดยะลา ดังนั้นบุคลากรทางด้านสาธารณสุข ผู้นำชุมชน หรือผู้ที่เกี่ยวข้อง ควรส่งเสริมหรือสนับสนุนให้ประชาชนได้รับความรู้ และทัศนคติเกี่ยวกับสมุนไพรให้มากขึ้น ซึ่งอาจส่งผลให้มีพฤติกรรมการใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพในระดับสูงขึ้น

2. ปัจจัยด้านแรงสนับสนุนทางสังคม ไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพตนเอง ของประชาชนในเขตเทศบาลนครยะลา ตำบลสะเตง อำเภอเมือง จังหวัดยะลา ดังนั้นบุคลากรทางด้านสาธารณสุข ผู้นำชุมชน หรือผู้ที่เกี่ยวข้อง ควรส่งเสริมให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสาร การจัดอบรมเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร การใส่ใจต่อสุขภาพของประชาชน การจัดทำศูนย์กลางสวนสมุนไพรในชุมชน หรือ จัดหาแหล่งสมุนไพรต่าง ๆ ให้เข้าถึงกลุ่มประชาชนมากขึ้น ซึ่งหากประชาชนได้รับแรงสนับสนุนทางสังคมในระดับมาก อาจส่งผลให้มีพฤติกรรมการใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพในระดับสูงขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้างต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเชิงทดลอง เพื่อยืนยัน พิสูจน์สรรพคุณ ศึกษากลไกการออกฤทธิ์ของสมุนไพร และความปลอดภัยของการใช้สมุนไพร ก่อนที่จะเผยแพร่ข้อมูล เพื่อให้ประชาชนได้นำสมุนไพรไปใช้ได้ อย่างถูกต้องและเหมาะสม

2. ควรมีการศึกษาเพิ่มเติม โดยการศึกษาในรูปแบบของการวิจัยเชิงคุณภาพ ในลักษณะการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยให้มีคำถามปลายเปิด เพื่อให้ได้ข้อมูลในส่วนอื่น ๆ ที่อาจจะเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต หรือวัฒนธรรมของประชาชนในชุมชน เมื่อเกิดอาการเจ็บป่วย

3. การศึกษาค้างต่อไป ควรมีการเจาะลึกถึงสมุนไพรที่ใช้ในการรักษาโรคแต่ละโรคแต่ละกลุ่มอาการ รวมไปถึงรูปแบบและวิธีการใช้สมุนไพร เพื่อที่จะได้รู้ถึงรูปแบบและวิธีการใช้ที่หลากหลาย

เอกสารอ้างอิง

นำพร อินสิน. (2555). **อาหารเพื่อสุขภาพ**. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพมหานคร

วิริญญา เมืองช้าง. (2559). **ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพตนเองของประชาชนในอำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา**. วิทยานิพนธ์สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วิลาวัลย์ บุญอ่อน (2560). **ความรู้ และทัศนคติที่มีผลต่อการอบสมุนไพรในวัด เขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี**. วารสารหมอยาไทยวิจัย อุบลราชธานี, 3(2), หน้า 17 – 24

สมเกียรติยศ วรเดช และคณะ. (2558, มกราคม – กุมภาพันธ์). **ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพตนเองของอาสาสมัครสาธารณสุข ประจำหมู่บ้านอำเภอองครักษ์ จังหวัดพัทลุง**. วารสารวิชาการสาธารณสุข, 24(1), หน้า 50 – 59

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎมนตรี. (2559). **แผนแม่บทแห่งชาติ ว่าด้วยการพัฒนาสมุนไพรไทย ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2560 – 2564**.

- สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา. (2558). **มูลค่าการนำเข้าของยาแผนปัจจุบันสำหรับมนุษย์ พ.ศ. 2555 – 2558** (ออนไลน์). <http://www.fda.moph.go.th/sites/drug/Shared%20Documents/Statistic/Value+ATC55-58.pdf> 16 พฤศจิกายน 2562
- สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดยะลา. (2562). **มูลค่าการใช้ยาสมุนไพร** (ออนไลน์). https://yla.hdc.moph.go.th/hdc/reports/report.php?source=pformatted/format1.php&cat_id=30bc6364fc06a33a7802e16bc596ac3b&id=18576644ee6ec12c24b8d307535fa140 16 พฤศจิกายน 2562
- Erdfelder, E. Faul, F., & Buchner, A. (2014). GPOWER: A general power analysis program. Retrieved August 28, 2014, from <http://www.psych.uni-duesseldorf.de/aap/projects/gpower>.
- Green, L.W., & Kreuter, M. W. (1991). Health Promotion Planning : An Educational and Environmental Approach. Toronto: Mayfield Publishing Company.